

К. Д. Глуховцева (Старобільськ)

УДК 81'28:001.4

НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ У ФУНКЦІОНУВАННІ ДІАЛЕКТОЛОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ

„Злам тисячоліть у лінгвістиці був ознаменований черговою зміною моди на ракурс розгляду мовних явищ, появою і реалізацією в лінгвістичних дослідженнях іншого „стилю мислення”, для якого характерним став поворот до розгляду мовних явищ під антропоцентричним кутом зору” [Голубовська 2011: 8]. Тому сучасну наукову лінгвістичну парадигму характеризують як антропоцентричну, для якої властиві експланаторність (прагнення пояснювати факти мови й мовлення), експансіонізм (поява нових об’єктів дослідження на перетині двох (кількох) наук, перегляд традиційних питань з нових позицій), функціоналізм (вивчення мови в дії), семантикоцентризм (зосередження уваги дослідників на плані змісту) і текстоцентризм (увага до мовних одиниць, які функціонують у тексті) [Пименова 2011: 8 – 13].

Завдання цієї статті вбачаємо в тому, щоб виявити основні тенденції змін у тлумаченні діалектологічних термінів, з’ясувати особливості вживання загальновідомих та нових понять, визначити напрями пошуку нових дослідницьких підходів і процедур при вивченні діалектів.

Динамізм у лінгвістичних дослідженнях зумовив зміни в діалектологічних студіях, причини яких П. Гриценко вбачає в суттєвих змінах структури знань про окремі діалекти та про цілі континууми, у значному збільшенні обсягу інформації про говірки, розширенні кола джерел мовознавчих досліджень, удосконаленні прийомів аналізу матеріалу [Гриценко 2015: 9]. Учений переконує, що на кінець ХХ століття діалектологію вже не розглядають як виключно допоміжний сегмент лінгвістики, що є джерелом історичних та етнолінгвістичних студій, текстології фольклорних текстів і художніх творів. Наразі **діалектологія** (грецького походження: *dialectos* – наріччя і *logos* – слово, вчення) – це галузь мовознавства, що вивчає діалектну мову, її просторову варіативність і територіальну диференціацію, історію мовно-територіальних утворень і окремих мовних явищ і взаємодію з іншими формами існування мови етносу – літературною, просторіччям, соціальними діалектами [ЕУМ: 138]; це самостійна мовознавча дисципліна, що вивчає діалекти певної мови [Селіванова 2005: 127]. „І хоч допоміжна джерелознавча функція діалектологічних досліджень збережена і багато в чому поглиблена й модифікована, сьогодні діалектологія постає як окремий напрям науки про мову з визначеними завданнями комплексного вивчення діалектів” [Гриценко 2015: 9], про що свідчить чітко окреслений структурований об’єкт дослідження, історично складені напрями вивчення, спеціальні методики, процедури

дослідження, а також форми систематизації та репрезентації мовного матеріалу.

Місцеві різновиди мови, її територіальні діалекти й говірки наразі вивчають діалектологія, діалектографія, ареальна лінгвістика, лінгвогеографія, анклавна діалектологія, які свідчать про поглиблення дослідницьких підходів, аналітичних процедур при вивченні діалектів.

У наукових колах славістів знайшла підтримку думка К. Дейни, який дослідження живого мовлення поділяв на діалектологічні та діалектографічні, відносячи до перших діахронну інтерпретацію живомовних процесів, а до других – синхронний опис діалектних систем [Дейна 1973: 11 – 15]. Отже, традиційне виділення описової (статичної, синхронної) та історичної (діахронної) діалектології [Бевзенко 1980: 3 – 4; Прокопчук 2009: 166] сприяло розрізненню двох галузей – діалектології та діалектографії.

Терміни *ареальна лінгвістика* і *лінгвогеографія* співвіднесені як загальне і часткове. Якщо під поняттям *ареальна лінгвістика* розуміють маргінальну галузь на межі соціолінгвістики й зіставного мовознавства, що вивчає територіальне поширення певних мовних явищ різних рівнів, їхню міжмовну й міждіалектну взаємодію та фіксує ці закономірності шляхом картографування, то поняття *лінгвогеографія* визначають як розділ ареальної лінгвістики, який вивчає територіальне поширення певних мовних явищ на різних мовних рівнях, фіксуючи його методом картографування [Селіванова 2005: 36, 301].

Анклавна діалектологія студіює говірки не *материкової* України, а *анклавні*, що функціонують поза межами України (*анклавістика* – комплекс наук про особливості розвитку етнічних груп за межами його основного поширення материнського етносу; звідси *анклавна діалектологія*, *анклавна етнографія*, *анклавна антропологія*, *анклавна соціологія* тощо) [Аркушин 2012: 8].

У центрі діалектологічних досліджень наразі нерідко постає говірка як система, що охоплює зазвичай мову одного, а іноді й кількох цілком однотипних з мовного погляду населених пунктів, між якими немає будь-яких територіально виражених мовних відмінностей. Говірка, отже, являє собою цілісне мовне утворення без мовних відмінностей, за винятком чисто індивідуальних особливостей мовлення, викликаних індивідуальними дефектами мови, а також рівнем освіти, загальної культури, родом заняття певного індивідуума чи певної групи людей тощо [Бевзенко 1980: 6]. Визначаючи цей феномен, учені підкреслюють, що в структурі мовно-територіальних утворень лише говірка є реальною комунікативною системою. Їй властива єдність структури, вона протиставляється іншим говіркам набором диференційних ознак на фонетичному, акцентуаційному, граматичному, лексичному рівнях. Говірки є центральним об'єктом описової діалектології [ЕУМ: 94; Прокопчук 2009: 21]. Кілька близьких за рисами говірок формують діалект (говір), сукупність яких утворює наріччя [Селіванова 2005: 96].

З урахуванням походження й історичного розвитку діалектів української мови, тобто за генетичною ознакою, розрізняють *давні* (старожитні, основні, архаїчні) і *новостворені* говірки. Перші з них функціонують на територіях давнього заселення українського народу, їх виникнення й формування сягає переважно феодальної епохи, коли, головним чином, відбулися процеси територіальної мовної диференціації. До них належить північні діалекти й основна маса південно-західних, з південно-східних – середньонаддніпрянські говірки [Бевзенко 1980: 9]. Новостворені говірки виникли на основі архаїчних у XVI – XVII століттях і пізніше. По відношенню до говірок, виникнення яких пов'язане з кінцем XIX і XX століттями, учені нерідко використовують термін *говірки новішої формації* [Делюсто 2016: 9], *говірки території пізнього заселення* та ін. [Фроляк 2013: 81].

За походженням новостворені говірки поділяють на *моногенні* (материнські говірки яких однорідного походження) та *гетерогенні*, тобто ті, що за походженням пов'язані з говірками різної генези [Фроляк 2013: 81; Делюсто 2016: 9]. За особливостями розташування говірок розрізняють *мозаїчне*, *компактне*, тобто таке, при якому говірки утворюють суцільний ареал, та *острівне*, при якому окремі говірки опиняються в оточенні суцільного ареалу говірок іншого типу (тому говірки називають *мозаїчними*, *компактними* чи *острівними*). Залежно від території розташування виділяють *материкові* та *анклавні* говірки, останні функціонують поза межами України.

Спостереження за змінами фонологічної (фонетичної) системи, граматичної структури, лексичного складу в українських говірках засвідчує, що особливості розвитку мовної системи зумовлюють виділення *говірок з більш сталою системою диференційних рис та більш динамічною* [Глуховцева 2005: 359]. В умовах функціонування новоствореної говірки та міжмовної взаємодії динамічні процеси прискорюються. Багатство інновацій, варіативні засоби мовлення створюють умови для конкуренції мовних одиниць в умовах збільшення виражальних засобів.

Підхід до говірки як центральної одиниці членування, реальної комунікативної системи, принципово рівнозначної мові, дає можливість урахувати мозаїчність говірок і діалектних рис у них, мінімізувати ризики перенесення ознак однієї говірки на іншу навіть за умови їх структурної схожості, однотипності [Колесников 2015: 7].

Обстежуючи окремий ареал чи цілий континуум, діалектологи складають *мережу (сітку) населених пунктів*, мовлення жителів яких буде описане. При цьому враховують залежно від мети дослідження: генезу говірки, докладність вивчення її рис у попередніх діалектологічних студіях, соціолінгвістичні свідчення (національність носіїв говірки, їхня етнічна самоідентифікація, соціальна стратифікація тощо), що дозволяє створити *мовний портрет говірки* [Там само] чи його *зовнішню* (історію створення соціуму) або *внутрішню історію* (шляхи

постання (складання) і видозміни (трансформації) окремих мовних рис) [Глуховцева 2006: 137]. Оскільки основні ознаки діалектних утворень (говорів, наріч) визначено *Атласом української мови*, то при вторинному обстеженні ареалу чи студіюванні конкретних лінгвістичних проблем дослідники вдаються до *згуцнення мережі обстежених населених пунктів* [Глуховцева 2005: 11 – 14] або й *суцільного вивчення говірок певної території* [Колесников 2015: 90 – 94] чи створення *мережі говірок з метою реконструкції редуکتивного ареалу* [Ткачук 2016: 4 – 7].

У діалектології разом з поняттям місцевого діалекту (говору, наріччя) існує й поняття *діалектна мова*, під яким розуміють усі місцеві, територіальні різновиди певної мови, включаючи й перехідні говірки й говори. Вона постає як безписемна, усна, стилістично нейтральна форма мови в будь-якому населеному пункті на всій території поширення цієї мови [Бевзенко 1980: 3]. Тривалий час у науковій літературі панувала думка про те, що діалектна мова засмічує літературну, тому діалектні явища треба викорінювати з мовлення. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. учені почали розглядати діалектну мову як невичерпне джерело розвитку літературної мови, як випробуваний багатьма століттями засіб спілкування людей, як культурне надбання народу, яке треба фіксувати, оберігати й вивчати. Нині в працях багатьох учених починають розрізняти поняття *діалектна мова* і *діалектне мовлення*, оскільки, урахувавши усність як визначальну ознаку діалекту, базову рису існування діалекту, *діалектне мовлення* можна інтерпретувати так: це реалізація мовленнєво-мисленнєвої діяльності носія говірки, що є основою появи багатьох нових мовних явищ [Гриценко 2015: 15].

Понятійна сфера діалектології містить терміни на позначення основних одиниць цієї галузі лінгвістики. Найуживанішим основним поняттям діалектології є *діалектне явище (діалектна риса)*, під яким розуміють такий елемент мовної системи, який у різних говірках, говорах чи наріччях цієї ж мови має певну кількість співвідносних варіантів, відповідників [Дзензелівський 1966: 10]. Розрізняють *протиставні* діалектні явища (протиставляються території їх поширення як ознака якоїсь ареальної одиниці) і *непротиставні* (притаманні тільки одній ареальній одиниці і не мають відповідника в інших діалектних об'єднаннях).

Використання поняття *елемент структури діалекту* свідчить про розширення понятійного апарату в діалектології. Ним позначають структурний елемент будь-якого рівня (фонетичний, граматичний, лексичний, семантичний), присутній у говірці, говорі, діалекті безвідносно до рис, норм літературної мови. Учені оперують цим поняттям при системному вивченні говірки (говірок), коли важливо зафіксувати особливості функціонування не лише тих елементів усного мовлення, які використовують лише в системі діалекту, а й з'ясувати вербальну модель якогось сегмента, що може бути використаний

у процесі комунікації, включаючи й елементи, уживані в літературній мові.

У зв'язку із стрімким розвитком когнітології актуалізовано питання про науковий концепт, під яким зазвичай розуміють „самодостатній когнітивний образ, що формується у процесі фахової підготовки спеціаліста в тій чи тій галузі наукової діяльності як на основі його індивідуально-особистісного досвіду, так і об'єктивованого в наукових працях інваріантного знання, яким послуговуються фахівці певної галузі” [Науменко 2008: 166]. Зміст наукового поняття є об'єктивним відображенням головних ознак предметів, а його обсяг – це відображення у свідомості людини сукупності предметів, кожен з яких має ознаки, зафіксовані в поняття, зміст наукового концепту є водночас і об'єктивним і суб'єктивним відображенням суттєвих, і несуттєвих ознак об'єктивованого, а його обсяг може збільшуватися за рахунок розмивання змісту [Сухачова 2017: 80].

Кожна говірка, говір, наріччя має набір диференційних ознак, які зазвичай їх характеризують. Отож поняттям *діалектний тип* нерідко позначають мову, що акумулює в собі сукупність диференційних діалектних явищ певного ареалу, типових для системи говірки чи групи говірок, як-от: „у процесі становлення східнословобожанських говірок домінував середньонаддніпряньський діалектний тип, а риси північних і південно-західних діалектів здебільшого трансформувалися й були втрачені. З одного боку, в обстежуваних говірках усталилися системні риси, аналіз яких проливає світло на особливості словобожанського мовного континууму, а з іншого, – взаємодія різносистемних явищ зумовила закріплення варіантів як відхилень від системи, що є історично зумовленими” [Глуховцева 2005: 341].

Накопичення значного фактичного матеріалу про окремі говірки чи ареали спричинило вивчення діалектів з функційного боку, що, своєю чергою, сприяло актуалізації питань про особливості вияву окремих діалектних явищ у системі говірки, напрями її динаміки тощо. З цією метою учені створюють *інваріантні наддіалектні моделі вияву діалектних явищ*, ураховуючи свідчення попередніх дослідників, фольклорні матеріали, записи за спеціально складеною програмою й текстову реалізацію певних елементів структури діалекту. Скажімо, А. Колесников обґрунтовує доцільність створення моделі-матриці, інваріантної моделі функціонування словоформи чи словоформ, яка б подавала спрощене уявлення про систему, прийняту в літературній мові й накладену на граматичну структуру діалектного мовлення [Колесников 2015:104 – 113]. Новизна цієї методики збору й аналізу фактичного матеріалу в тому, що максимальна морфологічна система не представлена жодною з реальних діалектних мікросистем, а отже, застосування такої моделі виявляє наявні лакунарні форми, що забезпечує повноту розгляду системи.

Специфіка принципу текстоцентризму лінгвістичних студій у діалектології виявилася в тому, що текст тлумачать як важливе джерело лінгвальної інформації, показник функційного вияву структурних елементів говірки. У зв'язку з цим спостерігаємо розширення українського діалектного текстфонду та спроби нової інтерпретації, нових методологічних підходів до опрацювання й лінгвістичного аналізу зібраного матеріалу [Там само: 134].

Тому актуальними для сучасних дослідників діалектів є поняття про *діалектний текст* та особливості його аналізу, *діалектний дискурс*, *діалектну мовну особистість*, *дискурсну чи дискурсивну особистість*, які є предметом уваги в сучасних діалектологічних дослідженнях.

Вивчення тексту в лінгвістиці має доволі тривалу традицію. Наразі виділяють структурно-граматичний аспект дослідження тексту, який справедливо називають його граматиною; семантичний, у межах якого розглядаються проблеми семантичних компонентів і смислової структури цього феномена, співвідношення семантики тексту й контексту, змістових, смислових категорій, його імпліцитного плану, семантико-смислових основ розуміння та інтерпретації. Серед основних напрямів вивчення лінгвістики тексту виділяють комунікативно-прагматичний аспект, завдяки якому вчені дійшли до розуміння тексту як аргументу, з допомогою якого змінюється картина світу у свідомості реципієнта. Цей напрям зумовив розширення складу текстових категорій за рахунок комунікативних, формування комунікативно-функціональних і прагматичних концепцій і моделей тексту, опис інтерактивності автора й читача чи слухача, текстових стратегій, гармонізації й ефективності тощо.

До праць синтетичного спрямування належить монографія Н. Руснак, яка зосередила увагу на системних, антропоцентричних і мисленневих категоріях діалектного тексту, з'ясувала когнітивні виміри текстів буковинських говірок, виявила граматичну й дискурсивну структури діалектного тексту, що уможливило актуалізацію функційно-семантичних і прагматично-інтенційних рис діалектного тексту в умовах комунікативної діяльності.

Н. Руснак вивчає діалектний текст як лінгвістичну субстанцію, при вербалізації якої комунікативна мета є одним з визначальних текстотворчих чинників, а комунікативні умови визначають особливості його функціонування.

У роботі представлено теоретичні засади дослідження діалектного тексту в онтологічному, функційному, прагматичному, лінгвокогнітивному та прикладному аспектах. Спираючись на здобутки науки, передусім на праці вітчизняних і зарубіжних учених (Р. Гальперіна, Є. Бартмінського, О. Лаптевої, Р. Сулими, Н. Гуйванюк, А. Загнітка та ін.), на досягнення у вивченні таких феноменів, як мова і мовлення, Н. Руснак висловлює власне бачення сутності діалектного тексту [Руснак 2009]. На основі критичного аналізу наявних

потрактують тексту дослідниця переконливо доводить, що типологія діалектних текстів має відрізнятися від тієї, що вже описана в мовознавчих працях. Це дає змогу обґрунтувати думку про те, що в українських говірках можна говорити про три вияви текстів – вільні спонтанні, узуальні (частково регламентовані) і жорсткі, клішовані.

Ілюструючи багатовимірність діалектного тексту, Н. Руснак щоразу подає його дефініцію, актуалізуючи при цьому нові особливості предмета вивчення. Так, на 12 сторінці вона зазначає, що діалектний текст – це „миттєва вербалізація свідомості у формі мовної семіотичної одиниці, що відповідає прагматичній настанові комунікації”, на 17 – „це живе діалектне мовлення, яке відповідає комунікативній меті, згідно з якою воно створене”, на 18 – „це живе діалектне мовлення, породжене дією одиничного мовленнєвого акту”, на 23 – „це діалектний дискурс, який функціонує у певних ситуативних (комунікативних) умовах, які зумовлюють його структурно-семантичну організацію”. Підсумовуючи сказане, дослідниця знову репрезентує цей феномен на сс. 66 та 396. Кожне наступне визначення тексту ускладнене новими ознаками цього явища. Зокрема, на с. 396 визначення аналізованої одиниці звучить так: „це знакове утворення, що має когнітивно-прагматичну основу, це ретранслятор певного типу інформації”.

Отже, поняття *діалектний дискурс* Н. Руснак репрезентує, виходячи з позицій текстоцентризму. Вона стверджує, що *діалектний текст* і *діалектний дискурс* перебувають в ієрархічній залежності, пов’язані відношеннями включення.

Сучасна діалектологія отримує нові дослідницькі вектори: на часі застосування доробку етнолінгвістики й лінгвокультурології, когнітивної лінгвістики та психолінгвістики для пояснення явищ у проекції на специфічну картину світу й культурні особливості носіїв регіональних діалектів [Селіванова 2005: 128].

Загалом діалектні тексти можна розглядати як пам’ятки усного мовлення певної доби. Найбільша їхня цінність у тому, що вони репрезентують ментальні риси жителів краю. У них вербалізовано любов до рідного краю, до плідної землі, пошану до батька, матері, старших, ветеранів війни. Віра у вищі сили змушує діалектоносіїв розглядати плоди своєї праці як дарунок Богів, подяку природи за важку цілоденну працю. Для жінки дуже важливою є любов чоловіка, належне його ставлення до дружини, любов до дітей, природи. Цікавими є роздуми селянок про сутність жіночого щастя, які відображають уявлення українців про щасливу чи нещасливу долю.

Мовну палітру діалектних текстів можна вивчати у функційному, стилістичному, прагматичному та інших аспектах, що допоможе виявити особливості мовної поведінки діалектоносія при зміні ситуації мовлення.

Отже, у наукових працях з діалектології новітнього періоду помітні трансформації гносеологічної сутності цієї галузі мовознавства, зміни в потрактванні окремих діалектологічних термінів, диференціація

окремих понять, осмислення загальноживаної термінології під кутом зору застосування її в діалектологічних студіях.

Література

Аркушин 2012 – Аркушин Г. Л. Західнополіська діалектологія : навч. посіб. з регіон. діалектології для студент. спец. „Укр. мова та л-ра”. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – 129 с.; **Бевзенко 1980** – Бевзенко С. П. Українська діалектологія / С. П. Бевзенко. – К. : Вища шк., 1980. – 244 с.; **Глуховцева 2005** – Глуховцева К. Д. Динаміка українських східнослобожанських говірок : монографія / К. Д. Глуховцева. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 592 с.; **Глуховцева 2006** – Глуховцева К. Д. Питання методології дослідження генезису українських східнослобожанських говірок // Лінгвістика : зб. наук. пр. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – № 1. – С. 137 – 145; **Голубовська 2011** – Голубовська І. О. Актуальні проблеми сучасної лінгвістики : курс лек. / І. О. Голубовська, І. Р. Корольов. – К. : ВПЦ „Київський університет”, 2011. – 223 с.; **Гриценко 2015** – Гриценко П. Е. Феномен діалектного явлення: онтологія и гносеологія / П. Е. Гриценко // Исследования по славянской диалектологии. 17. Судьба славянских диалектов и перспективы славянской диалектологии в XX веке : сб. ст. – М. : Ин-т славян. РАН, 2015. – С. 9 – 59; **Делюсто 2016** – Делюсто М. Українська наддунайська говірка : зб. діалект. текстів : навч. посіб. / М. Делюсто. – Ізмаїл : СМІЛ, 2016. – 196 с.; **Дзензелівський 1966** – Дзензелівський Й. О. Конспект лекцій з курсу української діалектології (Вступні розділи) / Й. О. Дзензелівський. – Ужгород : Вид-во Ужгород. ун-у, 1966. – 99 с.; **ЕУМ** – Українська мова : енциклопедія / редкол. : В. Русанівський, О. Тараненко, М. Зяблюк та ін. – К. : Укр. енцикл., 2000. – 752 с.; **Загнітко 2012** – Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни : у 4 т. – Т. 1 / А. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2012. – 402 с.; **Колесников 2015** – Колесников А. О. Морфологія українських південнобесарабських говірок : генеза і динаміка : монографія / А. О. Колесников. – Ізмаїл : СМІЛ, 2015. – 676 с.; **Науменко 2008** – Науменко Л. М. Сучасний англомовний бізнес-дискурс в комунікативно-прагматичному та концептуальному висвітленні : монографія / Л. П. Науменко. – К. : Логос, 2008. – 360 с.; **Пименова 2011** – Пименова М. В. Концептуальные исследования. Введение : учеб. пособие / М. В. Пименова, О. Н. Кондратьева. – М. : ФЛИНТА : Наука, 2011. – 176 с.; **Прокопчук 2009** – Прокопчук Л. В. Українська діалектологія : навч.-метод. посіб. – Вінниця : ТОВ фірма „Планер”, 2009. – 185 с.; **Руснак 2009** – Руснак Н. О. Діалектний текст: лінгвокогнітивний та прагматичний аспекти дослідження / Н. О. Руснак. – Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2009. – 448 с.; **Селіванова 2005** – Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінол. енцикл. – Полтава : Довкілля-К, 2005. – 716 с.; **Сухачова 2017** – Сухачова Н. С. Науковий концепт як складник концептуальної картини світу / Н. С. Сухачова // Мова і міжкультурна

комунікація : зб. наук. пр. – Вип. 1. – Полтава, 2017. – С. 74 – 83; **Ткачук 2016** – Ткачук М. М. Ботанічна лексика говірок Чорнобильської зони : реконструкція дедуктивного ареалу / М. М. Ткачук. – К. : Наук. думка, 2016. – 374 с.; **Фроляк 2013** – Фроляк Л. Українські східностепові говірки Донеччини : монографія / Л. Фроляк. – Дрогобич : Посвіт, 2013. – 400 с.; **Dejna** – Dejna K. Dialekty polskie. – Wrocław ; Warszawa – Kraków – Gdansk, 1973. – 281 s.

Глуховцева К. Д. Нові тенденції у функціонуванні діалектологічних термінів

У статті виявлено основні тенденції змін у тлумаченні діалектологічних термінів, з'ясовано особливості вживання загальновідомих і нових понять, визначено напрямки пошуку нових дослідницьких підходів і процедур під час вивчення діалектів. Авторка доводить, що в наукових працях з діалектології новітнього періоду помітні трансформації гносеологічної сутності цієї галузі мовознавства, зміни в трактуванні окремих діалектологічних термінів, диференціація окремих понять, осмислення загальноживаної термінології під кутом зору застосування її в діалектологічних студіях. Сучасна діалектологія застосовує доробок учених з теорії тексту, дискурсології, етнолінгвістики й лінгвокультурології, когнітивної лінгвістики та психолінгвістики для пояснення явищ у проекції на специфічну картину світу й культурні особливості носіїв регіональних діалектів.

Ключові слова: діалектологія, діалектографія, ареальна лінгвістика, лінгвогеографія, анклавна діалектологія, діалектне явище, елемент мовної системи, діалектний тип, діалектний текст, діалектний дискурс, діалектна особистість.

Глуховцева Е. Д. Новые тенденции в функционировании диалектологических сроков

В статье выявлены основные тенденции изменений в толковании диалектологических сроков, выяснены особенности употребления общеизвестных и новых понятий, определены направления поиска новых исследовательских подходов и процедур при изучении диалектов. Автор доказывает, что в научных работах по диалектологии новейшего периода заметны трансформации гносеологической сущности этой отрасли языкознания, изменения в трактовке отдельных диалектологических сроков, дифференциация отдельных понятий, осмысления общеупотребительной терминологии с точки зрения применения ее в диалектологических студиях. Современная диалектология применяет наследие ученых по теории текста, дискурсологии, этнолингвистики и лингвокультурологии, когнитивной лингвистики и психолингвистики для объяснения явлений в проекции на специфическую картину мира и культурные особенности носителей региональных диалектов.

Ключевые слова: диалектология, диалектография, ареальная лингвистика, лингвогеография, анклавная диалектология, диалектное явление, элемент языковой системы, диалектный тип, диалектный текст, диалектный дискурс, диалектная личность.

Hlukhovtseva K. D. New trends in the functioning of dialectological terms

The article deal with the main tendencies of changes in the interpretation of dialectological terms, clarifies the peculiarities of the usage of well-known and new concepts, identifies directions for the search of new research approaches and procedures in the study of dialects. The author argues that in scientific works on dialectology of the modern period there are notable transformations of the gnosiological essence of this branch of linguistics, changes in the study of individual dialectological terms, the differentiation of individual concepts, and the comprehension of commonly used terminology from the point of view of its application in dialectological studies. Modern dialectology applies the contributions of scholars to the theory of text, discourse, ethnolinguistics and linguoculture, cognitive linguistics and psycholinguistics to explain phenomena in projection to a specific world picture and cultural features of regional dialects speakers.

Key words: dialectology, dialectography, areal linguistics, linguogeography, enclave dialectology, dialect phenomenon, element of the language system, dialect type, dialectal text, dialectal discourse, dialectal personality.

Стаття надійшла до редакції 03.10.2017 р.

Прийнято до друку 04.10.2017 р.

Рецензент – канд. філол. н., доц. Лєснова В. В.

М. С. Делюсто, А. В. Копанська (Ізмаїл)

УДК 811.161.2'282.2(477.74)

**ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБРЯДІВ
У МУЛЬТИЛІНГВАЛЬНОМУ АРЕАЛІ
МЕЖИРІЧЧЯ ДНІСТРА І ДУНАЮ**

Незважаючи на постійний інтерес дослідників до вивчення говірок (П. Гриценко, В. Колесник, А. Колесников та ін.), етнографії (Т. Шевчук, І. Пастир, О. Кара та ін.) та фольклору (В. Телеуця, А. Соколова та ін.) півдня Одещини – межиріччя Дністра і Дунаю, подальше вивчення ареалу й, зокрема, аналіз сімейних обрядів етносів регіону залишається актуальним, маючи високу евристичність. Особливо у світлі зіставного вивчення мов різного ступеня спорідненості – української, румунської, болгарської, гагаузької, албанської, циганської, що передбачено в межах наукового проекту Ізмаїльського державного гуманітарного університету